

TRAGEDIJA ŠESTE ČETE NA KOTI 776

Konec februarja 2000 se je v južni Čečeniji v bližini vasi Ulus-Kert zgodila verjetno prva gorska bitka v 21. stoletju, ki bo zagotovo našla svoje mesto v vojaških učbenikih iz mnogih razlogov. V mrzlih zimskih dneh je v silovitem spopadu pripadnikov 104. padalsko desantnega polka Ruske federacije z umikajočimi čečenski uporniki padla skoraj celotna šesta četa ruskih elitnih enot.

SITUACIJA PRED SPOPADOM

Po zavzetju mesta Grozni s strani vojske Ruske federacije v začetku leta 2000 so se čečenske uporniške skupine umikale proti jugu v gorato območje Čečenije na meji z Gruzijo in Dagestanom. Ena večjih skupin (od 1600 do 2500 upornikov) se je zbirala na jugu Čečenije v vasi Ulus-Kert z namero, da nadaljujejo umik v Dagestan, kjer bi se reorganizirali in čakali ugodno priložnost za vrnitev v Čečenijo.

Ulus-Kert leži v gorski kotlini na sotočju rek Abazulgol in Argun. Kotlino obdajajo gore, ki segajo do višine 1800 metrov nad morjem. Zemljišče je večinoma gosto poraščeno z listnatimi gozdovi (bukev, hrast, jelša). V zadnjih dneh februarja 2000 je bilo na tem območju vreme tipično zimsko s snegom, z mrazom, vlago in meglo.

Čečenski uporniki so imeli takrat za seboj šest let bojnih izkušenj, jasne motive, cilje in organizacijo. Poleg dobre taktične izurjenosti je bila njihova prednost v razumevanju terena, na katerem so delovali. Enako dobro so se znali bojevati v urbanem in ruralnem okolju kot tudi v gozdovih in gorah. Bili so izurjeni v uporabi širokega spektra oborožitve in eksploziva, na terenu so opremili začasna skladišča za oskrbo in v kratkem času so bili sposobni vzpostaviti obrambo urbanih predelov tudi za daljše obdobje. Sodelovali so z lokalnim prebivalstvom, ki jih ni oskrbovalo samo s hrano in z zavetjem, ampak tudi z obveščevalnimi podatki o premikih ruskih enot. Pri tem so bili še posebej uspešni ženske in otroci. Pri transportu so bili zelo prilagodljivi in fleksibilni. Poleg vozil so uporabljali tudi konje in osle.

Po drugi strani pa so konec januarja 2000 imeli tudi nekaj težav in pomanjkljivosti. Morala v enotah je bila zaradi poraza

v mestu Grozni nekoliko slabša in posledično so se pojavljali tudi spori med lokalnimi poveljniki. Delno so izgubili podporo lokalnega prebivalstva, zmanjšala se je oskrba z orožjem, s strelivom in z opremo. Ena od neposrednih posledic je bila precej slabša medicinska oskrba.

PRIPRAVE NA OBKOLITEV

Vojaške enote Ruske federacije, ki so delovale v Čečeniji pod poveljstvom generala Genadija Troševa¹, so imele trdno namero, da čečenskim upornikom preprečijo umik v Dagestan. V operaciji so ključno vlogo nosili pripadniki 104. zračno desantnega polka. Za to operacijo so formirali posebno taktično bojno skupino. Temeljna ideja manevra je bila obkolitev in uničenje upornikov po principu kladiiva in nakovala. V prvi fazi bi s serijo helikopterskih desantov južno od vasi Ulus-Kert zasedli dominantne vrhove, grebene in sedla. Kote (k) 705, 776, 787 in 1410 so bili ključni dominantni vrhovi, na katerih je 104. polk imel namero, da jih uporabi za obkolitev čečenskih sil. Sledil bi kopenski napad iz severne smeri proti Ulus-Kertu in s tem bi prisilili upornike, da bi se umikali proti jugu v smeri vasi Selmentauzen. V drugi fazi bi obkoljene upornike uničili s topništvom in z letalstvom ter se tako izognili nepotrebni lastnim žrtvam.

Padalci so začeli vzpostavljati blokado že 22. februarja 2000, ko so zavzeli Selmentauzen, ki je bil oddaljen od Ulus-Kerta manj kot 8 km zračne linije.

Do 27. februarja so vzpostavili nadzor soteske reke Abazulgol, kjer sta se v blokadi na grebenu nad sotesko razporedili prva in druga padalska četa. Skupaj s prvo četo je bilo tudi poveljstvo polka. Peta četa je ostala v blokadi pri vasi Selmentauzen.

Najbolj dominanten predel tega območja je gorski hrbet Dargenuk z vrhovi k 1410, k 1682 in k 1806. Koto 1410 je zasedla četrta četa, okrepljena z dvema skupinama specialnih sil SPETSNAZ in elitno enoto FSB (Federal Security Service – Vypmel). Širok neporaščen gorski hrbet je nudil možnosti za opazovanje celotnega območja med rekama Abazulgol in Argun.

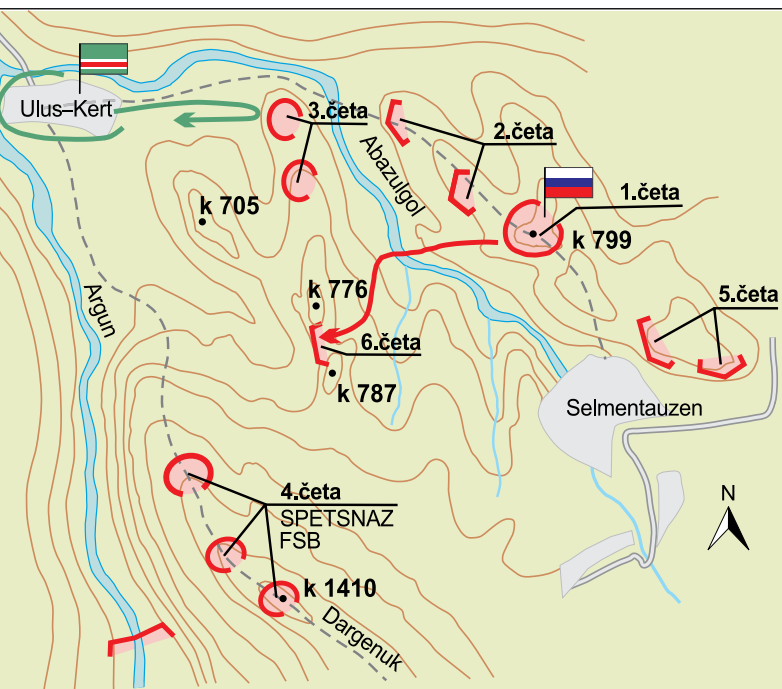
ZAČETEK SPOPADA: 29. FEBRUAR 2000

28. februarja je sledil ukaz taktični skupini 104. polka, da najkasneje 29. februarja do 14.00 zasede tudi greben na levem bregu reke Abazulgol. Nalogo je dobila tretja desantna četa pod poveljstvom nadporočnika Vasiljeva, ki je s helikopterskim desantom zasedla dominanten greben 5 km vzhodno od Ulus-Kerta. Takoj so se lotili urejanja obrambnih položajev z vkopavanjem in organizacijo ognjenega sistema za krožno obrambo.

Čečeni so se sočasno iz Ulus-Kerta začeli umikati v smeri vzhod po cesti, ki pelje mimo k 705. Po podatkih naj bi bilo med 1600 do 2500 upornikov v zimskih maskirnih uniformah, z lahkim pehotnim orožjem, bombometi, ročnimi raketometi in minometi, logistično podprti z nekaj sto tovornimi živalmi.

Sovjetski oklepnik je padel v zasedo Čečenov

Situacija 29. februarja 2000 do 12.00.

Še preden je tretji četi uspelo zaključiti z obrambnimi pripravami, so iz zahodne smeri doživeli dva napada upornikov, vendar so vkopani padalci uspešno odbili napad in uporniki so se umaknili. To je bil prvi bojni stik v tej operaciji.

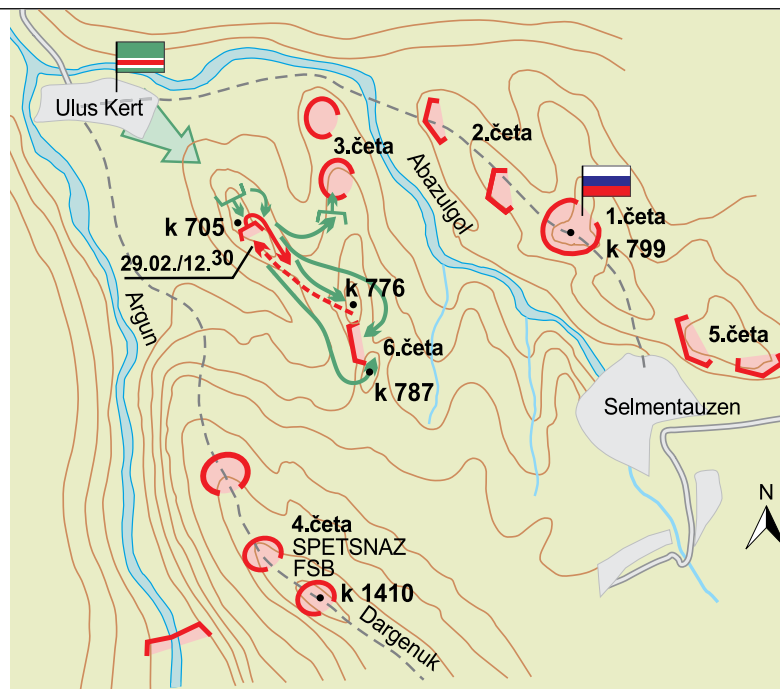
Postajalo je jasno, da se bodo uporniki po stiku s tretjo četo skušali prebiti proti jugu preko k 705 in naprej preko sedla med k 776 in k 787. Poveljnik 104. polka polkovnik Melentejev je zato izdal ukaz, da se šesta četa premakne na to območje s ciljem blokade upornikov. Novi poveljnik šeste čete major Molodov je prevzel četo šele dan pred nalogo, zato še ni imel možnosti spoznati svojih ljudi.

Šesto padalsko četo je že na začetku čakala izjemno zahtevna naloga. Ker na območju blokade niso našli možnosti za desantiranje čete s helikopterji, je bil pred njimi 15 km dolg pohod po zelo zahtevnem spolzkem terenu z vso bojno opremo. Na hrbtih so nosili tudi šotore, peči za kurjenje, hrano, vodo in ostalo opremo. Vsekakor je bil pohod mnogo zahtevnejši, kot so načrtovali. Četa se je zaradi težke opreme in zahtevnega zemljišča zelo razvlekla. Do sedla med k 776 in k 787 je okrog 11.00 dopoldne najprej prispel prvi vod, sledil je drugi vod in daleč zadaj še tretji vod. Poveljnik čete se je odločil za postavitve linearne obrambe na sedlu med k 776 in k 787. Vojakom je ukazal, da postavijo minsko polje

proti severozahodu, v smeri pričakovane prihoda čečenskih upornikov. Skozi minsko polje niso izdelali prehoda, ognjeni sistem je bil postavljen linearno in ni zagotavljal medsebojne podpore ter krožnega sistema obrambe. Ko je četa izdelala obrambne položaje, so se zbrali skupaj izven njih in začeli pripravo kosila.

Skupina petih izvidnikov pod poveljstvom nadporočnika Vorobjeva je sočasno kot predhodnica šeste čete izvajala izvidovanje v predpolju preko kote 776 in nadaljevala proti k 705, kjer so okrog 12.00 naleteli na predhodnico približno 20 upornikov.

Nadporočnik Vorobjev je takoj napadel, kar se je izkazalo za usodno napako. Uporniki so odgovorili silovito in v dobre pol ure že obkolili izvidniško skupino, ki se je zaradi premoči pospešeno umikala nazaj proti k 776. V reševanje je posegel tudi poveljnik šeste čete major Molodov, ki je bil med akcijo ubit in postal prva žrtev tega spopada. Takrat se padalci še niso zavedali, da se jim bližata dve močni koloni upornikov. Vsaka kolona je imela spredaj izvidniško skupino 30 upornikov, ki sta jima sledili še skupini po 50 upornikov. Uporniki so brez težav spremljali radijske zveze ruskih enot, ker ruske sile niso imele možnosti kodiranja. Čečeni so hitro zaznali priložnost in takoj prevzeli pobudo. Na podlagi izkušenj so vedeli, da mora biti v bližini izvidniške patrulje pa-

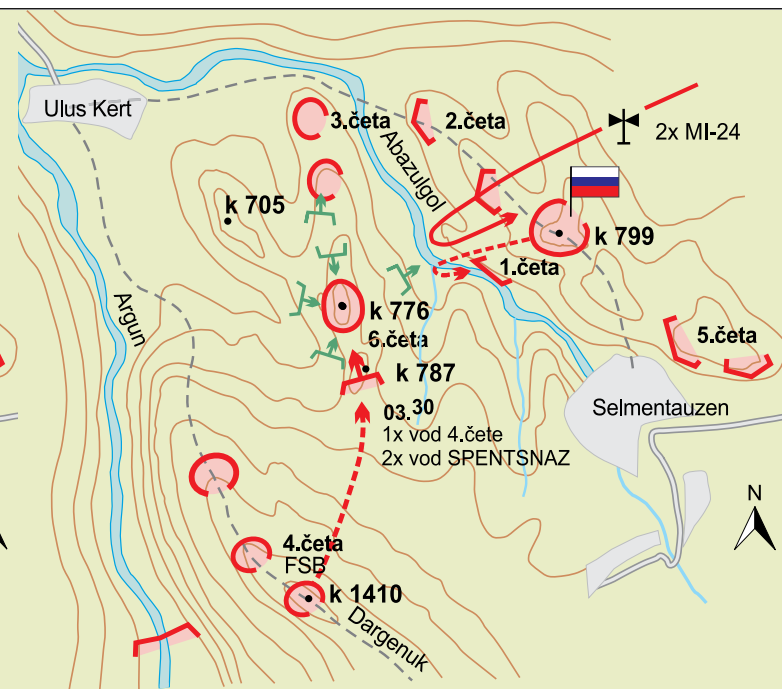

Začetek spopadov čečenskih upornikov z izvidniško skupino na k 705 in s šesto četo 29. februarja popoldne.

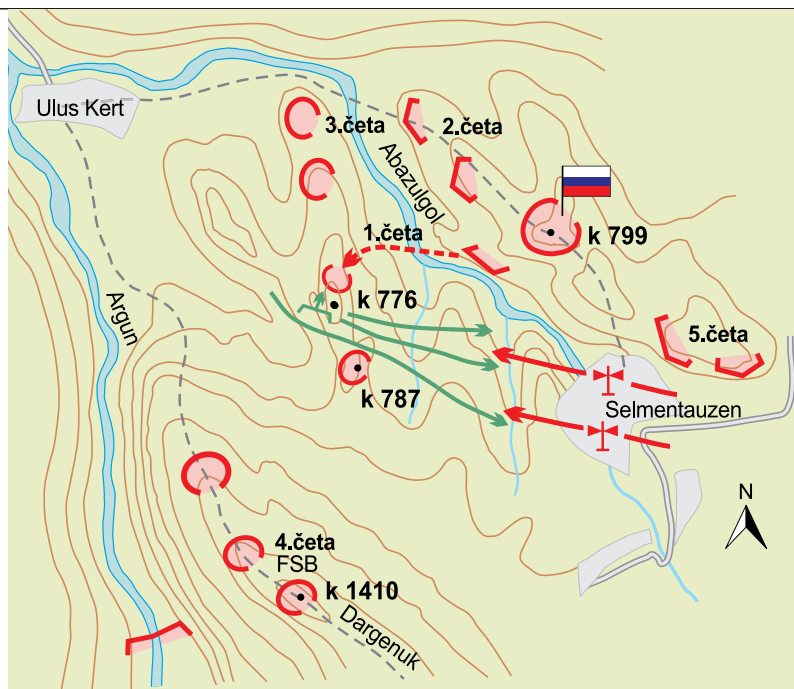
dalcev še večja enota. Takoj so formirali manjšo tretjo skupino, ki je po vzhodnem pobočju obšla koto 776 in popolnoma nepričakovano napadla šesto četo z južne strani, ki se je tako naenkrat znašla v pasti med Čečeni in lastnim minskim poljem. Padalci so se v naglici umikali na koto 776 z minimalno opremo, ki so jo imeli pri sebi. Na sedlu so pustili vso hrano in veliko druge opreme. Skratka vsi napori nošenja težke opreme so bili zaman.

Čečeni so po prvem uspešnem udaru dobili okrepiteve in v valovih ob podpori minometov napadali obkoljeno šesto četo. Že kmalu po začetku spopada so padalci poleg topniške podpore zahtevali tudi podporo bojnih helikopterjev. Nad prizorišče spopada sta šele po nekaj urah priletela dva bojna helikopterja Mi-24, ki sta preletela k 776 ter se vrnila nazaj v bazo brez ene same izstreljene salve. Poleg tega je polkovnik Melentejev z bojnih položajev umaknil tanke, ki bi lahko zagotovili bojno podporo četi. Enako se je zgodilo s topniškim polkom havbic, ki so bile v bližini. Na položajih havbic so po poslušanju radijskih zvez celo vprašali nadrejeno poveljstvo: »Kaj se dogaja? Ali potrebujete pomoč?«

Edino topniško podporo sta šesti četi zagotavljala dva samovozna minometa 120 mm, ki ju je usmerjal topniški opazovalec stotnik Romanov. Svojo nalogo je opravljal še potem, ko mu je eksplozija razce-

Situacija od 29. februarja 2000 pozno popoldne do 1. marca 2000.

Situacija 2. in 3. marca 2000.

frala obe nogi. Po poročilih je bilo v času od začetka spopada 29. februarja opoldne do jutra 1. marca izstreljenih 1200 granat, od tega samo v nočnem času 900 granat. Zvečer prvega dne spopadov je imela šesta četa že 31 mrtvih, kar je bilo 33 % čete.

TRAGEDIJA NA VIDIKU: 1. MAREC 2000

Ko je namestnik poveljnika bataljona major Aleksander Dostovalov na koti 1410 slišal, kaj se dogaja na k 776, je na hitro sestavil bojno skupino z enim vodom četrte čete ter dvema vodoma Spetsnaz ter nekaj čez polnoč peš odhitel na pomoč. Z grebena so se spuščali po zelo strmem pobočju ter večkrat padli v zasedo upornikov. Ob 03.30 so zasedli k 787. Zaradi napada upornikov so se bili prisiljeni vkopati. Vendar majorja Dostovalova tudi to ni zaustavilo. Z enim vodom četrte čete se je še ponoči prebil do obkoljene šeste čete.

Okrog petih zjutraj so Čečeni prvič prodrli skozi obrambne položaje šeste čete. Začel se je krvav spopad od blizu. Uporniki so začeli pobijati padalce in ranjeni topniški opazovalec stotnik Romanov je po ukazu nadrejenega poklical topniško podporo na lastne položaje. Ob 06.10 je bila radijska zveza s šesto četo prekinjena. V tem času so elitne enote Basajeva »beli angeli« pod poveljstvom Khattaba prispele na k 776. Khattab je ukazal poboj preživelih padalcev. Vendar se je preostanek šeste čete še vedno srdito boril v obroču.

General Trošev je prvega marca zjutraj prvi padalsko desantni četi izdal ukaz, da peš čim hitreje odhitijo na pomoč šesti četi. Vendar se je zapletlo že pri prečkanju reke Abazulgol, ko so padli v zasedo upornikov. Padalci so bili prisiljeni v umik nazaj na vzhodni breg reke, kjer so ob topniški podpori polka večkrat poskušali ponovno prečkati reko. Tega dne so bili neuspešni.

Ker je na sedlu med k 776 in k 787 nastala vrzel v ruski obrambi, so uporniki začeli preko njega evakuirati svoje enote v smeri proti naselju Selmentauzen.

PRVA ČETA PRIDE NA POMOČ: 2. MAREC 2000

Šele drugega marca v jutranjih urah se je prvi četi uspelo prebiti v bližino spopada na k 766, vendar z ostankom šeste čete niso uspeli vzpostaviti neposrednega stika. Na bojišču šeste čete so bili takrat živi še namestnik poveljnika šeste čete ter 32 podčastnikov in vojakov. Namestnik poveljnika šeste čete stotnik Roman Sokolov je prišel v Čečenijo komaj trinajst dni pred spopadom. Ranjen v roko je ukazal vodniku Proševu, da se s šestimi najmlajšimi pripadniki čete prebije iz obroča, z zadnjimi preostalimi borci pa je organiziral krožno obrambo. Spopad se je neusmiljeno nadaljeval, ker so uporniki želeli izkoristiti vrzel in evakuirati preostanek svojega moštva. Tega dne je na k 776 padlo še 16 padalcev.

KONEC ŠESTE ČETE: 3. MAREC 2000

Četrty dan spopadov je padlo še zadnjih 11 branilcev k 776. Pripadniki prve čete so v silovitem napadu zavzeli vrh 776, vendar žal prepozno. Znašli so se pred grozljivim prizorom krvavega bojišča z mrtvimi vojaki, nekateri so bili obglavljeni. Preživeli Aleksej Komarov je pričal o tem, da so zadnji spopadi na vrhu potekali od blizu z lopatami, orožjem, noži in golimi rokami.

V spopadu šeste čete s čečenskimi uporniki je bilo ubitih skupno 84 ruskih padalcev, od tega kar 13 častnikov. Samo šest padalcev šeste čete je spopad preživelo. Ruske enote so čečenske upornike obkolile tretjega in četrtega marca v širšem območju Selmentauzna in jih velik del zajele ali v spopadu ubile.

VZROKI ZA TRAGEDIJO IN ZAKLJUČKI

Po krvavem spopadu je bilo opravljenih veliko analiz z iskanjem vzrokov za tragedijo. Vzrokov je bilo več in so si hitro sledili, prehitro za učinkovito rešitev šeste čete.

Večurni pohod šeste čete na izhodiščne položaje čez težko prehodno zemljišče je bil prvi signal, da ruski padalci v težki opremi ne bodo sposobni izvajati učinkovitega manevra ter hitrega premika rezerve na kritičnih odsekih. Ob upoštevanju reliefa, poraščenosti in vremena so bile čete med seboj popolnoma ločene, učin-

kovito sobojevanje ni bilo mogoče, okrepitve pa so bile nezadostne in prepozne. Padalske čete 104. polka so bile na terenu med seboj precej oddaljene in razpršene, predvsem zaradi razgibanega in težko prehodnega zemljišča. Poleg tega je zanimivo dejstvo, da so uporniki prisluškovali radijskim zvezam ruskih enot, po drugi strani pa so ruske čete na terenu imele velike težave z medsebojno slišnostjo.

V tem spopadu se je pokazala izrazita omejitev uporabe helikopterjev na težko prehodnem zemljišču. Analitiki ocenjujejo, da je bil ta dejavnik eden pomembnejših vzrokov za tragičen pokol padalcev. Po predhodnem izvidovanju zaradi gosto poraščenega zemljišča v bližini k 776 in k 787 niso našli niti enega mesta za pristanek transportnih helikopterjev. Zato je sledila odločitev, da šesta in dan kasneje tudi prva četa do k 776 izvedeta pohod. Poleg tega v spopad nista niti enkrat posegla bojna helikopterja Mi-24. Poveljujoči so za vzrok navajali gosto poraščeno zemljišče in nevarnost napadov upornikov na helikopterje.

General Trošev je na kritiko tega ravnanja odgovoril z vprašanjem: »Ali bi lahko sprejeli tveganje, da bi za reševanje šeste čete tvegali življenja prve čete in še uničenje helikopterjev?«

Naslednja v vrsti usodnih odločitev je bil ukaz generala Troševa, da pripadniki šeste čete nesejo s seboj šotore in težke peči za kurjenje, ker po njegovih besedah »brez te opreme ne bi preživel v zimskih gorah«.

Nekdanji poveljnik 104. zračno desantnega polka, upokojeni polkovnik Vladimir Vorobjev, ki je raziskoval smrt svojega sina v tej bitki, je o pohodu šeste čete izjavil: »Vojaki bi morali opraviti pohod samo z nujno bojno opremo brez težkih nahrbtnikov in odvečne opreme. Ko bi prispeli na k 776, bi se tam utrdili in nihče jih ne bi mogel vreči s tega hriba. Šele potem bi jih oskrbeli s šotori in z ostalo opremo.«

V teh izjavah opazimo jasno razliko v načinu razmišljanja generala oklepni enot in polkovnika padalsko desantnih enot. General Trošev je bil general, prijazen in obziren, ki je želel poskrbeti za udobje svojih vojakov. Polkovnik Vorobjev pa

je izhajal iz zračno desantnih enot in je razumel, kaj je pomembno v spopadu z nasprotnikom, ko na terenu deluješ samostojno. Šlo je za razliko v načinu razmišljanja o izbiri ključne opreme. Kaj je bilo pomembnejše v tistem trenutku? Nositi težke železne peči in šotore ali na drugi strani lahke minomete, mitraljeze in strelivo?

Dejstvo je, da so vojaki imeli na sebi preveč opreme, niso pa vzeli s seboj bistvene opreme in oborožitve.

Tudi izračun časa za pohod je bil napačen, in tako se je zgodilo, da se je šesta četa brez počitka po napornem pohodu in urejanju položajev naenkrat znašla v hudem spopadu brez ustreznih bojnih izkušenj. Zaradi pomanjkljivih obveščevalnih podatkov in minimalnega izvidovanja (samo ena patrolja!) se šesta četa verjetno niti ni resno zavedala, kakšne sile se premikajo proti njim in kako agresivno znajo nastopiti.

Ko je šesta četa prispela v obrambno območje, je težko razumeti, zakaj so opustili vrsto ukrepov za vzpostavitev učinkovite krožne obrambe. Vzrok je lahko tudi velika utrujenost po težavnem pohodu. Namesto krožne so postavili linijsko obrambo, izvidovanje je bilo z eno samo patroljo v predpolju (k 705) nezadostno. Predhodno ni bil izdelan načrt topniške podpore. Kot da se niso zavedali resnosti položaja in so podcenjevali tako število kot tudi izurjenost upornikov, ki so bili mojstri bočnega manevra.

Med izvidovanjem grebena med k 776 in k 705 je nadporočnik Vorobjev sprejel usodno odločitev, da s svojo izvidniško skupino napade upornike. Ker jih je opazil prvi, je imel hipotetično še vedno realne možnosti, da bi se hitro umaknil in opozoril šesto četo na grozečo nevarnost.

Naslednja pomanjkljivost je bila, da v četah niso imeli sprednjih opazovalcev za usmerjanje ognja, niti niso bili usposobljeni za usmerjanje ognja v sili (ECAS, CCA²). Padalci tako niso bili sposobni vzpostaviti zveze z bojnimi helikopterji za ognjeno podporo. Ob tem ostaja neznanica, zakaj bojno letalstvo vojske Ruske federacije ni bilo aktivno in ni odvrгло bomb vsaj na dostope do k 776, kajti vremenske razmere so to omogočale.

Mnoge od teh pomanjkljivosti so bile posledica pomanjkanja usposabljanja in sodelovanja med enotami in rodovi. Pokazalo se je tudi, da še tako visoko izurjena elitna enota brez ustreznega počitka in upoštevanja operativnih ciklov izgublja svojo bojno moč.

Vsekakor pa so v tem spopadu izstopali pogum, bojni duh in tovarištvo pripadnikov šeste čete. Kljub brezizhodni situaciji so se na k 776 borili do zadnjega. Nihče se ni predal. Žal jih je v to brezizhodno situacijo po eni strani pripeljal splet okoliščin, po drugi pa serija napačnih odločitev. Naj zaključim z mislijo že omenjenega generala Troševa, ki je o teh dogodkih veliko razmišljal v svoji knjigi³: »Pogosto sem sam sebi postavil vprašanje: Ali je bilo mogoče, da bi preprečil to nesrečo, in ali smo storili vse, da bi padalci lahko preživel? Moja dolžnost je bila ohraniti njihova življenja. Ni pomembno, kako težko mi je ob tem spoznanju, ampak v resnici nismo storili vsega.«

Miha Kuhar

Viri:

C. W. Blandy, april 2002, Chechnya. Two Federal Disasters, Conflict Studies research Centre, Royal Military Academy Sandhurst, Camberley, England

Sergeant Michael D. Wilmoth, Lieutenant Colonel Peter G. Tsouras, US Army Reserve; Ulus Kert: An Airborne Company s Las Stand, Military Review, Jul – Aug 2001

http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_for_Height_776

http://en.wikipedia.org/wiki/Genadiy_Troshev

¹ General Genadij Trošev je bil poveljnik 58. armade vojske Ruske federacije, ki se je bojevala v Čečeniji, in je nosilec medalje »heroj Rusije«. Septembra 2008 je tragično umrl v letalski nesreči.

² Emergency Close Air Support, Close Combat Attack

³ Genadij Nikolajevič Trošev, 2002, Moja vojna: Čečenski dnevnik oklepnega generala, Moskva, Vagrius